

СПРАВА «ТОВ «ОДЕСЬКА БУТЕРБРОДНА КОМПАНІЯ»

ПРОТИ УКРАЇНИ» (CASE OF ODESKA BUTERBRODNA KOMPANIYA, TOV v. UKRAINE)

(Заява № 59414/15)

Стислий виклад рішення від 12 грудня 2024 року

У 2007–2008 роках під час низки господарських проваджень за участю пані Б., Одеської міської ради та районного прокурора суди встановили, що кафе, яке було побудовано пані Б. у 2004–2005 роках на земельній ділянці комунальній власності в м. Одеса, не було «зареєстроване», як того вимагало законодавство для всіх нових об'єктів нерухомості, і пані Б. не мала права на земельну ділянку під кафе. Отже, кафе було самочинною забудовою і у січні 2008 року Одеський апеляційний господарський суд постановив знести кафе. З матеріалів справи вбачається, що знесення здійснено не було. У вересні 2008 року (у деяких документах ця дата вказана як вересень 2010 року) пані Б. продала кафе пану М. за договором, який вона зобов'язалася нотаріально посвідчити, але, як вбачається, вона цього не зробила. Тому пан М. подав проти неї позов, вимагаючи визнання дійсним договору купівлі-продажу, а також визнання його прав власності на кафе. У липні 2012 року районний суд задовольнив його позовні вимоги в повному обсязі та на підставі цього рішення пан М. зареєстрував своє право власності на кафе. У грудні 2011 року пан і пані Є. купили кафе у пана М. та зареєстрували свої права власності на нього. У березні 2012 року підприємство-заявник (приватне товариство з обмеженою відповідальністю, засноване паном і пані Є. та ще однією особою) отримало право власності на кафе як внесок пана і пані Є. до статутного фонду. У квітні 2012 року прокурор району, діючи в інтересах Одеської міської ради, оскаржив рішення, яким було визнано право власності пана М. на кафе. Суд задовольнив вимоги прокурора, встановивши відсутність доказів того, що пані Б. коли-небудь мала належним чином зареєстроване право власності на кафе, а тому договір купівлі-продажу був недійсним. У травні 2014 року прокурор оскаржив дійсність договорів між паном М. й паном та пані Є., а також їхні права власності та право власності на кафе підприємства-заявника. Суди трьох інстанцій ухвалили рішення на користь прокурора. Як вбачається, рішенням від 27 січня 2016 року, ухваленим у межах іншого провадження, підприємство-заявника зобов'язали звільнити відповідну земельну ділянку і знести всі самочинно побудовані об'єкти на ній. Згідно з інформацією, наявною в матеріалах справи, виконавче провадження за цим рішенням досі триває. До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) підприємство-заявник скаржилося за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на незаконне і непропорційне позбавлення майна, та за статтею 6 Конвенції на те, що рішення судів у провадженнях про визнання його права власності недійсним були недостатньо обґрунтованими. Європейський суд вирішив розглянути скарги підприємства-заявника лише за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши матеріали справи, Європейський суд зазначив, що у цій справі, навіть припустивши, що оскаржуване втручання було передбачене законодавством і переслідувало мету, яка відповідала суспільному інтересу, воно в будь-якому випадку не відповідало вимозі пропорційності. Європейський суд наголосив, що навіть після того, як право власності підприємства-заявника на кафе було визнано недійсним і було знову видано наказ про знесення кафе у 2016 році, жодних дій для виконання цього рішення вжито не було, а виконавче провадження досі триває, хоча минуло вісім років. Більш того, з липня 2011 року до березня 2012 року кафе тричі змінювало власників, але жодного разу органи державної влади під час реєстрації прав власності не виявили жодних порушень щодо статусу майна чи не запобігли вчиненню правочинів стосовно нього, хоча їм мало бути відомо щонайпізніше з 2008 року, що це майно було самочинною забудовою. Європейський суд зазначив, що це є ознакою тривалого терпимого ставлення органів державної влади до існуючої ситуації або щонайменше небажання остаточно розв'язати її. Стосовно аргументів, що підприємство-заявник могло вимагати компенсацію за втрату майна, Європейський суд зауважив, що, по-перше, частина цього аргументу стосується передбачуваної можливості пана та пані Є., учасників підприємства-заявника, подати позов про відшкодування шкоди проти пана М., однак відсутнє детальне пояснення на підставі яких конкретних положень національного законодавства це було б можливим, і як це могло б виправити ситуацію для підприємства-заявника як окремої юридичної особи; по-друге, те, що підприємство-заявник могло отримати відшкодування за незаконні дії чи рішення органів державної влади, не було підтверджено жодними поясненнями чи прикладами з національної практики. Отже, Європейський суд дійшов висновку, що не має жодних наданих йому матеріалів, які б свідчили, що підприємство-заявник мало будь-які способи отримання компенсації. Беручи до уваги наведені міркування, Європейський суд констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Вирішує долучити до розгляду по суті попередні заперечення Уряду щодо прийнятності та відхиляє їх;
2. Оголошує заяву прийнятною;
3. Постановляє, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
4. Постановляє, що стосовно матеріальної шкоди, завданої у результаті встановленого порушення, питання справедливої сатисфакції не готове для вирішення, а тому (а) відкладає розгляд цього питання; (b) закликає Уряд і підприємство-заявника упродовж трьох місяців з дати повідомлення про це рішення надати свої письмові зауваження з цього питання та, зокрема, повідомити Суд про будь-яку угоду, якої вони можуть досягти; (c) відкладає подальший розгляд цього питання та делегує Голові комітету повноваження вирішити його за необхідності;

5. Постановляє, що: (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити підприємству-заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: (I) 3 000 (три тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; (II) 400 (чотириста) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись підприємству-заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок пана Лещенка; (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. Відхиляє решту вимог підприємства-заявника щодо справедливої сатисфакції моральної шкоди та судових й інших витрат.